

Taigaboomkruipers in Zuid-Kennemerland

Arnoud van den Berg

Het valt op hoe vaak Taiga- *Certhia familiaris familiaris* en zelfs Kortsnavelboomkruipers *C. f. macrodactyla* in de regio Zuid-Kennemerland zijn gemeld waarvan geen beslissende kenmerken werden vastgesteld. Het lijkt er dan ook op dat er eigenlijk geen kenmerken anders dan wat impressies nodig zijn om deze zeldzaamheid te herkennen en te registreren. Dat is vreemd wanneer men zich bedenkt dat er geregeld grote determinatieproblemen ontstaan bij vangsten van 'boomkruipers' op ringbanen.

De soort wordt sinds 1 januari 1995 niet meer beoordeeld door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna CDNA (van den Berg & Bosman 2001). Dat komt omdat Taigaboomkruiper in het najaar in aardig wat jaren op Waddeneilanden wordt aangetroffen en Kortsnavel-boomkruiper sinds 1993 in het oosten en zuidoosten van Nederland is gaan broeden. Het wil natuurlijk niet zeggen dat beide ondersoorten ook in de rest van het land een regelmatige verschijning zijn geworden.

Er is geen met foto's of geluidsopnamen gedocumenteerde regio-waarneming van deze soort bekend sinds het invasiejaar 1972, met uitzondering van een door de CDNA aanvaarde vangst in de Kennemerduinen op 1 oktober 1993.

Boomkruiper *C. brachydactyla* en Taiga/Kortsnavelboomkruiper zijn het eenvoudigst te onderscheiden aan de zang en enkele van de roepen. Voor in het veld is een goede kennis van deze roepjes essentieel; als men ze voor het eerst hoort is het moeilijk ze met behulp van beschrijvingen in veldgidsen aan een van beide toe te schrijven. Verder zijn er minieme verschillen in vleugeltekening. Die zijn in de meeste gevallen beslissend hoewel ze zonder foto moeilijk zijn vast te stellen. Bij de meeste regionale meldingen van Taiga/Kortsnavel wordt echter slechts gewag gemaakt van opvallende witte onderdelen en een opvallend witte wenkbrauwstreep als beslissende kenmerken. Dat is riskant want Boomkruipers kunnen onder bepaalde omstandigheden verrassend wit lijken en ze ruïen in de zomer waardoor ze misschien in het najaar een extra witte en schone indruk geven.

Wat zijn die verschillen in vleugeltekening? Vermoedelijk de meest bruikbare van door Daunicht (1991) genoemde kenmerken zijn:

1. De vorm van de witte toppen van de binnenste handpennen: meer een diamantje op de buitenvlag bij Boomkruiper en meer een witte sikkkel die op de binnenvlag doorloopt bij Taiga/Kortsnavel.
2. De witte tekening op de alula, het donkere veertje aan de rand van de vleugelboeg: meestal brede witte buitenrand bij Boomkruiper en meestal smalle witte buitenrand bij Taiga/Kortsnavel.
3. De regelmaat van stapjes in het wit van de vleugelstreep: regelmatig stapsgewijs bij Boomkruiper en onregelmatig met halverwege een dubbele stap bij Taiga/Kortsnavel.
4. De vorm van de grenslijn per veer tussen het wit en het zwart onderaan de vleugelstreep: schuin bij Boomkruiper en recht bij Taiga/Kortsnavel.
5. Het witte vlekje op p4, de vierde handpen van buiten geteld, oftewel het buitenste en kleinste witte vlekje van de vleugelstreep: duidelijk bij Taiga/Kortsnavel en erg klein of ontbrekend bij Boomkruiper.

In nieuwe veldgidsen (zoals de ANWB-gids van Mullarney et al., 2000) worden deze kenmerken geïllustreerd. De reden waarom deze kenmerken zelfs in de hand niet in alle gevallen duidelijkheid verschaffen is dat elk sterk kan variëren: een Boomkruiper kan bijvoorbeeld soms een alulatekening hebben die als karakteristiek geldt voor Taigaboomkruiper.

Door de overlap in maten is het niet genoeg om te stellen dat men met een ogenschijnlijk korte snavel en een ogenschijnlijk lange achternagel op Taiga/Kortsnavel uitkomt. Er is echter hoop voor vogelringers die foutloos zowel snavel 'S' als achternagels 'A' kunnen meten. Deze maten moeten

Boomkruiper in de hand, VRS Van Lennep. Arnoud van den Berg

dan volgens Svenssons ringersgids (1992) wel in twee formules worden verwerkt om als aanwijzing te kunnen dienen.

- Formule 1: A gedeeld door S is groter dan 0,456 bij Taiga/Kortsnavel en kleiner dan 0,456 bij Boomkruiper.
- Formule 2: A is kleiner dan $0,14 \times S + 5,6$ bij Boomkruiper en groter bij Taiga/Kortsnavel. (NB: Svensson verzuimt haakjes te plaatsen rond $0,14 \times S$).

Dit citaat illustreert waarom de lengte van snavel en achternagel anders dan de naamgeving suggereert in het veld eigenlijk onbruikbaar is. Bovendien gelden de formules vermoedelijk alleen voor Noordwest-Europese ondersoorten van beide soorten; de Corsicaanse Kortsnavelboomkruiper *C. f. corsa* wordt bijvoorbeeld gekenmerkt door een opmerkelijk lange snavel. En daarbij moet nog worden opgemerkt dat er volgens Svensson vogels zullen zijn die volgens de ene formule Boomkruiper zijn en volgens de andere Taiga/Kortsnavel. Tenslotte is bekend dat snavels van juveniele 'boomkruipers' de eerste maanden blijven groeien.

Svensson (1992) noemt weliswaar nog enkele andere kenmerken, maar die hebben deels betrekking op het verschil tussen Taigaboomkruiper en de donkerdere, in Denemarken, het oosten van Duitsland en Oost-Frankrijk voorkomende Oostelijke Boomkruiper *C. b. brachydactyla*. De Nederlandse ondersoort van Boomkruiper, *C. b. macrorhyncha*, is namelijk iets lichter en roder bruin (en heeft gemiddeld zelfs een iets kortere snavel) dan de oostelijke nominaat. Omgekeerd geldt dat Kortsnavelboomkruiper donker en minder wit is gekleurd dan Taigaboomkruiper. Kortom: het mag duidelijk zijn dat kleur en hoeveelheid wit voor 'boomkruipers' een riskant soortkenmerk is.

Taigaboomkruiper in de hand, Groene - Glop, Schiermonnikoog, 21 oktober 2005. André J. van Loon

Literatuur

- Berg, A.B. van den & Bosman, C.A.W., 2001. Zeldzame vogels van Nederland - Avifauna van Nederland 1. 2e druk. GMB, Haarlem/KNNV, Utrecht.
- Daunicht, W.D., 1991. Unterscheidungsmerkmale im Grossgefieder von Wald- *Certhia familiaris* und Gartenbaumläufer *C. brachydactyla*. *Limicola* 5: 49-64.
- Mullarney, K., Svensson, L., Zetterström, D. & Grant, P.J., 2000. ANWB Vogelgids van Europa. Tirion, Baarn.
- Svensson, L., 1992. Identification guide to European passerines, 4^e druk. Stockholm.

Arnoud B. van den Berg, Duinlustparkweg 98, 2082 EG Santpoort-Zuid